

ASPECTE METODOLOGICE ALE DEZVOLTĂRII VERBAL-ARTISTICE A PREȘCOLARILOR MARI CU ADHD

LORA CIOBANU, conferențiar universitar, doctor
Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți, Republica Moldova

Annotation: *This article refers to some specific ways of working individually and in small groups with children marked by ADHD syndrome in terms of verbal-artistic development. It highlights the psycho-pedagogical conditions to be observed by adults (educators, parents) in the process of verbal transmission of these children.*

Keywords: *ADHD syndrome, verbal-artistic development*

Prin definiție, copiii sunt „neastâmpărați” și plini de energie. O categorie specială sunt cei considerați „copii răi”, neascultători, care creează mereu probleme. Aceste manifestări pot fi primele simptome ale unei tulburări cunoscute sub numele de deficit de atenție/ tulburare hiperkinetică (ADHD). Copii cu ADHD sunt la fel de inteligenți și capabili ca ceilalți, sunt emotivi, creativi, dar nu știu cum să-și utilizeze resursele de care dispun.

În literatura de specialitate [N.Bucun, A.Glavan, 1; M.Dopfner, S.Schurmann, G.Lemkuhl, 4] tulburarea ADHD este caracterizată de:

- *Lipsă de concentrare* (Incapabilitatea copiilor de a fi atenți, aceștia având probleme în a asculta un interlocutor, în a urma indicații sau în a avea grijă de lucrurile personale. Aceștia visează cu ochii deschiși și fac foarte multe greșeli din neatenție; au tendința de a evita activități care necesită concentrare sau care ar putea fi plictisitoare).
- *Hiperactivitate* (Incapacitatea copiilor de a sta liniștiți: aleargă și se cațără pe lucruri în mod constant, chiar și atunci când sunt în spații închise; atunci când stau jos au tendința de a se agita sau de a sări; unii copii cu această tulburare vorbesc excesiv și le este foarte greu să se joace în liniște).
- *Impulsivitate* (Nu sunt capabili să stea în rând sau să-și aștepte rândul; întrerup alți oameni; nu lasă educatorul să termine întrebarea; deseori mai întâi acționează, apoi se gândesc la fapta făcută).

The National Institute of Mental Health din Washington estimează ca 5-7% dintre copii suferă de aceasta tulburare, în timp ce unii experți [M.Dopfner, S.Schurmann, G.Lemkuhl, 4; A.Glavan, 5; I.P. Briazguniv, E.V. Kasatikova, 9] afirmă ca cifra este de fapt de 10-12%, ceea ce rezultă că într-o grupă de 25 copii 2-3 sunt marcați de această tulburare. Rezultatele evaluărilor constatative realizate în mai multe instituții de educație timpurie din Republica Moldova pe această tematică confirmă datele mai sumbre prezentate de experți.

Pentru studiul nostru este important să accentuăm, că copii respectivi se educă în grupe obișnuite, ceea ce semnifică atingerea acelorași finalități curriculare ca și semenii lor, printre acestea enumerându-se și dezvoltarea verbal-artistică.

S.Cemortan [2], cercetător în domeniul vizat, consideră că dezvoltarea verbal-artistică a copilului constituie temelia pentru manifestarea unor aptitudini literare concrete și reprezintă *capacitatea generală a tuturor copiilor de a gândi în imagini verbal-artistice, respectiv, acea capacitate, care este condiționată de specificul artistic al literaturii însăși, ca artă a cuvântului, ca obiect al cunoașterii.*

Analiza Curriculum-ului educației copiilor de vârstă timpurie și preșcolară (1-3/7 ani) [3] în aspectul ce ne interesează ne-a scos în evidență următoarele obiective de referință care vizează dezvoltarea verbal-artistică a copiilor:

- Dezvoltarea percepției artistice, a receptivității, a vorbirii;
- Formarea priceperilor elementare de analiză și sinteză a textului literar;
- Dezvoltarea priceperii de a reproduce (interpreta) diverse texte literare (basmе);
- Dezvoltarea creativității verbale (a priceperilor elementare de a compune);
- Formarea cunoștințelor elementare despre carte, scriitori, genuri de basme;
- Utilizarea, în textul creat în mod independent, a unor expresii frumoase, a expresiilor frazeologice, a cuvintelor anterior necunoscute din poveștile audiate.

În studiile pedagogice contemporane [S.Cemortan, 2; V.-L. Magirescu, 6; E.S. Babunova, 8] se apelează la **operele literare** (basmе, poezii, întâmplări, snoave, istorioare etc.) cu scopul de a găsi contribuția lor la dezvoltarea limbajului artistic al copiilor.

N.N. Zavadenko [10] constată că există o relație de compromis/ colaborare între comportamentul copiilor cu ADHD și dezvoltarea verbal-artistică a lor. ***Tocmai această relație de colaborare și constituie esența demersului științific în cauză.***

Analiza literaturii în aspectul vizat nu a dat tocmai soluții pertinente, însă specialiștii converg spre ideea că există o gamă de *condițiile psihopedagogice specifice care trebuie respectate de către adulți* (educatori, părinți) în procesul transmiterii mesajelor verbal-artistice acestor copii.

Aceste condiții sunt următoarele:

1. Să-i încurajăm în tot ce fac și să nu-i persecutăm pentru greșeli;

2. Să găsim un domeniu care să-i pasioneze;
3. Să-i motivăm pentru ceea ce fac;
4. Să nu fie lăsați să se plictisească.

Dezvoltarea verbal-artistică a copiilor realizată prin prisma acestor condiții psihopedagogice a generat un complex de metode și procedee specifice orientate spre dezvoltarea verbal-artistică a preșcolariilor mari cu ADHD.

Aceste metode au vizat două aspecte:

1. Metode de lucru colectiv (unde copii marcați de tulburare fac parte din colectivul general de copii);
2. Metode de lucru individual și în grupuri mici cu copii vizați de tulburarea ADHD.

În articolul de față ne vom rezuma la al doilea grup de metode (jocuri verbal-artistice) care prin valențele didactice pe care le oferă se încadrează în condițiile pedagogice specifice enunțate mai sus, în rezultat condiționând dezvoltarea verbal-artistică a copiilor marcați de sindromul ADHD:

Visul minunat. Copiii „adorm într-un somn feeric” și fiecare visează ceea ce dorește dintr-un anumit basm. După „trezire” copiii povestesc visul.

O poveste neterminată. Copiii sunt puși în situația de a rezolva o problemă apărută în basm prin evidențierea mai multor soluții. De exemplu, „Mai mulți copii au plecat în excursie în pădure. Deodată le iese înainte o cățelușă bolnavă ca vai de capul ei, și slabă de-i numărăi oasele...”

- Ce ați face?
- Cum ați putea ajuta cățelușă?

Se încurajează orice încercare de răspuns cu conținut rezonabil.

Alege rolul care-ți place. Prin acest joc-concurs se creează diverse posibilități de caracterizare a personajelor principale și reproducere a textelor învățate.

Copiii își aleg un rol dintr-o poveste, apoi selectează atributele necesare dintr-o multitudine propuse de educatoare. În baza lor descriu personajul îndrăgit: (aspectul fizic, vestimentar, comportamental etc.). Jocul este precedat de întrebarea „Cine mai bine-și va prezenta personajului îndrăgit”. Se încurajează mimica bogată, gesturile și alte mijloace non-verbale. Acest joc oferă copiilor posibilitatea de utilizare simultană a elementelor verbale și a celor nonverbale.

Personajele. Se propun copiilor diverse situații pentru simulare.

De exemplu,

- să adoarmă ursulețul;
- să certe lupul neascultător;
- să plece cu Scufița Roșie la bunica;
- să scoată ridichea „din pământ”, apoi să facă salată etc.

Peste fereastră. Le propunem copiilor din grupele pregătitoare pentru școală să converseze „peste fereastră” în baza snoavelor audiate:

De exemplu,

- Bre, Păcală, tu ești om cinstit?
- Cinstit cucoane, cinstit!
- Dacă s-ar întâmpla să găsești punga mea, ce ai face cu dânsa?
- M-aș face și eu boier, cucoane.

Oglinda fermecată. Copiii exprimă în fața oglinzii prin mimică și gesturi stările sufletești ale unor personaje, în diverse situații. Preventiv le reamintim fragmente din poveștile anterior cunoscute.

- Scufița Roșie este uimită că bunica are alte trăsături (în momentul când lupul deghizat doarme în patul bunicii);
- Iepurașul cel trist (din „Coliba iepurașului”);
- Vulpea nemulțumită (când a adus peștele în vizuină) și ursul furios (când s-a întors la vulpe și fără pește și fără coadă);
- Întoarcerea urșilor acasă (din povestea „Trei urși”).

Poveștile preferate. Se selectează fragmente din poveștile preferate ale copiilor, care solicită în procesul povestirii utilizarea inevitabilă a unităților verbale suprasedimentale: pauza, intensitatea diferită a vocii, tempoul lent alternat cu cel rapid etc.

La dorința educatorului pot fi adresate întrebări cu caracter problematizat care scot în evidență istețimea și spiritul inventiv al copilului. În calitate de exemplu putem da următoarele întrebări:

- *De ce cucoșul a luat-o spre casa moșneagului?* (Basmul „Fata babei și fata moșneagului”);
- *Se poate întâmpla așa ceva în viață: „Elefantul și se părea un purice pe lângă acest cucoș”.* *Ce vrea să spună autorul cu aceste cuvinte?* (Basmul „Fata babei și fata moșneagului”);
- *Cum ați proceda voi dacă v-ați afla lângă ursuleți s-au vulpe?* (Basmul „Doi urși lacomi”) etc.

Menționăm, că metodele enunțate au fost valorificate de către studenții specialității duble *Pedagogie în învățământul primar și pedagogie preșcolară* în cadrul practicii de specialitate în instituțiile de educație timpurie. Verificarea eficienței formative în procesul dezvoltării verbal-artistice a copiilor marcați de sindromul ADHD a fost dovedită și în cadrul cercetărilor experimentale la tezele de licență.

Referințe bibliografice:

1. Bucun N., Glavan A. Particularități psihologice ale copiilor cu ADHD. În: *Univers Pedagogic*. 2013, nr.3 (39). p.3-13.
2. Cemortan S. Dimensiuni psihopedagogice ale socializării copiilor de vârstă timpurie. Chișinău: Editura Stelpart, 2015. ISBN: 978-9975-48-073-4.

3. Curriculum-ul educației copiilor de vârstă timpurie și preșcolară (1-3/7 ani). Chișinău: Lyceum, 2009.
4. Dopfner M., Schurmann S., Lemkuhl G., Copil hiperactiv și încăpățânat. Editura ASCR, Cluj Napoca, 2006.
5. Glavan A. Limbajul oral la copiii cu ADHD. Conferința Științifică Internațională „Educația pentru dezvoltare durabilă: inovație, competitivitate, eficiență”, 18-19 octombrie, Chișinău, 2013, p. 252-254.
6. [Magirescu V-L.](#) Stimularea și dezvoltarea creativității prin activități de dezvoltare a limbajului. București: Ed. [Vladimed-Rovimed](#), 2010, 64 p. ISBN: 978-606-583-082-0.
7. Standarde de învățare și dezvoltare pentru copilul de la naștere până la 7 an. Dezvoltarea limbajului și a comunicării și premisele citirii și scrierii. Chișinău: Imprint Star SRL, 2010. ISBN 978-9975-9905-9-2.
8. Бабунова Е.С. Теоретико-прикладные основы социально-коммуникативного развития дошкольников. Магнитогорск, 2015, 329 с.
9. Брызгунов И.П., Касатикова Е.В. Дефицит внимания с гиперактивностью у детей. М.: Медпрактика-М., 2002. с. 38–39, 48–53
10. Заваденко Н.Н. Гиперактивность и дефицит внимания в детском возрасте - М.: Академия, 2005. 256 с.